

ХОФМАН СРЕЩУ АВСТРИЯ

Решение на Европейския съд по правата на човека от 23 юни 1993 г.

ТЕКСТОВЕ ОТ КОНВЕНЦИЯТА: Чл. 8; 9; 14; 50; Протокол 1 - чл. 2

КЛЮЧОВИ ДУМИ И ИЗРАЗИ: зачитане на семейния живот/ дискриминация/ свобода на религията/ справедливо удовлетворение

ЦИТИРАНИ ПРИМЕРИ ОТ СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА:

Sunday Times v. the United Kingdom (n°2), 26 November 1991, Series A no. 217; Darby v. Sweden, 23 October 1990, Series A no. 187.

По делото Хофман срещу Австрия

Европейският съд по правата на човека, заседаващ в съответствие с чл. 43 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") и съответните разпоредби от Правилника на Съда, в състав от следните съдии: Р. Бернхард, председател, Ф. Мачер, Л.-Е. Петити, Б. Уолш, Ш. Руссо, Н. Валतिकос, И. Фойгел, М.А. Лопеш Роша, Дж. Мифсуд Боничи и М.-А. Ейсен, секретар, и Х. Петцолд, заместник- секретар, след обсъждане в закрито заседание на 29 януари и 26 май 1993 г., постановява следното решение, прието на последната от посочените дати.

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е отнесено към Съда от Европейската комисия по правата на човека ("Комисията") на 13 април 1992 г., в рамките на тримесечния срок по чл. 32, т. 1 и чл. 47 от Конвенцията. То е било образувано по жалба (N 12875/87) срещу Република Австрия, подадена до Комисията съгласно чл. 25 от австрийската гражданка г-жа Ингрид Хофман на 20 февруари 1987 г.

Искането на Комисията се позовава на чл. 44 и 48 и на декларацията, с която Австрия признава задължителната юрисдикция на Съда (чл. 46). С него се иска да се постанови решение относно това дали фактите по делото разкриват нарушение от страната ответник на задълженията ѝ по чл. 8, 9 и 14 от Конвенцията и чл. 2 от Протокол N 1.

2-5. [Тези параграфи описват начина, по който е сформиран съдебният състав и посочват датата, на която са получени първоначалните становища на жалбоподателя и на правителството. Изброени са имената на лицата, които представляват пред Съда правителството, Комисията и жалбоподателя.]

ФАКТИТЕ

I. Конкретните обстоятелства по делото

A. Въведение

6. Г-жа Ингрид Хофман е австрийска гражданка и живее в Гисау. Тя е домакиня.

7. През 1980 г. г-жа Хофман - тогава г-ца Бергер - се омъжва за г-н С., телефонен техник. По това време и двамата изповядват римокатолическата вяра. Раждат им се две деца: син Мартин през 1980 г. и дъщеря Сандра през 1982 г. И двете деца били кръстени в римокатолическата вяра.

8. Жалбоподателката се отказва от римокатолическата вяра и се присъединява към "Свидетелите на Йехова".

9. На 17 октомври 1983 г. жалбоподателката завежда дело за развод срещу г-н С. Тя го напуска през август или септември 1984 г., когато делото за развод още не е приключило, като взима децата със себе си. Разводът е обявен на 12 юни 1986 г.

Б. Производство пред Районния съд в Инсбрук.

10. След раздялата им и жалбоподателката, и г-н С. подават молби до Районния съд в Инсбрук да им бъдат присъдени родителските права.

Г-н С. заявява, че ако децата останат под родителските грижи на жалбоподателката, съществува риск те да бъдат отгледани по начин, който да им навреди. Той твърди, че възпитателните принципи, на които се подчинява религиозната общност, към която принадлежи жалбоподателката, са враждебни на обществото, тъй като те насърчават да се избягва общуването с лица извън общността, всякакъв израз на патриотизъм (напр. изпълнение на държавния химн) и на религиозна толерантност. Това би довело до социална изолация на децата. В същото време забраната за преливане на кръв, наложена от "Свидетелите на Йехова" може да доведе до рискови ситуации, в които биха били застрашени здравето или животът на децата.

Що се отнася до сина им, Мартин, г-н С. отбелязва, че в един по-късен момент той ще трябва да откаже да изпълнява военна служба и дори алтернативната гражданска служба.

Жалбоподателката твърдяла, че тя е в състояние по-добре да се грижи за децата и може да се посвети на тях изцяло, а като майка може в по-голяма степен да им осигури подходяща семейна среда. [...] В същото време тя заявява, че възнамерява да възпита децата в своята вяра. [...]

11. С решение от 8 януари 1986 г. Районният съд предоставя родителските права на жалбоподателката и отказва същите на г-н С.

Според мотивите на решението, под внимание са били взети само интересите на децата. Материалното състояние и на двамата родители е такова, че всеки един от тях би могъл да им осигури необходимите условия; в същото време обаче бащата би имал нужда от помощта на своята майка. Децата чувстват по-силна емоционална близост с майка си, тъй като са живели с нея вече година и половина, и евентуалното им отделяне от нея би могло да има отрицателен психологически ефект. Ето защо, би било за предпочитане децата да останат при майката. По-нататък Районният съд отбелязва:

"[...] Беше посочено, [...] че принадлежността на Ингрид С. към религиозната общност на "Свидетелите на Йехова" дава сериозни отрицателни отражения върху децата. Що се отнася до това, трябва да се подчертае, че религиозните убеждения на родителите не могат в никакъв случай да послужат за критерий при определянето на кого да бъдат предоставени родителските права и задължения [...]. Тези права не могат да бъдат отказани или отнети от родител единствено на основание, че той или тя принадлежи към определено религиозно малцинство. [...]"

Аргументът на бащата, че Мартин и Сандра ще бъдат изложени на сериозна опасност за техния живот или здраве в случай на спешна ситуация поради забраната за кръвопреливане, не е от решаващо значение. Когато липсва разрешение от родител на някое дете, а са налице медицински показания, налагащи кръвопреливане, такова разрешение би могло да бъде заместено от съдебно решение. [...] Всеки може да се обърне с искане към съда за издаване на заповед, необходима в интерес на някое дете, когато с поведението си родителят го застрашава. [...]"

[Взимайки под внимание изричното съгласие на Ингрид С. да разрешава на бащата да взема децата по време на празници като Коледа или Великден, съдът

постановява, че религиозните убеждения на майката не лишават децата от възможността да честват празниците по традиционния начин. Съдът е обсъдил и факта, че в един по-късен момент децата ще изпитат по-големи трудности в приобщаването си към социалния живот, в резултат на религиозните възгледи на "Свидетелите на Йехова" и ще се окажат в една по-особена ситуация. Въпреки това съдът не намира това за толкова вредно за доброто на децата, че поради тази причина да не може да ги повери на грижите на майката, и подчертава близкия психологически контакт между децата и тяхната майка.]

В. Производство пред Инсбрукския окръжен съд

12. Г-н С. обжалва горното решение пред Инсбрукския окръжен съд.

13. Окръжният съд отхвърля жалбата с решение от 14 март 1986 г. Основанията му за това са следните:

"Основният аргумент на жалбата срещу решението на първоинстанционния съд е, че то е несъвместимо с интереса на децата с оглед членството на майката в религиозната общност на "Свидетелите на Йехова". [...] В този смисъл аргументите на жалбоподателя е несъстоятелни. "Свидетелите на Йехова" [...] в Австрия не са забранени от закона; следователно може да се приеме, че техните цели не нарушават закона и не противоречат на морала [...]. Ето защо, принадлежността на майката към тази религиозна общност не може сама по себе си да представлява опасност за доброто на децата."

[Припомняйки факта, че "Свидетелите на Йехова" са признати от закона в Австрия, съдът постановява, че противно на твърденията на жалбоподателя "всъщност не е било необходимо първоинстанционният съд да търси ex officio експертна оценка на целите или "същността" на общността "Свидетелите на Йехова". Нито пък производството пред първоинстанционния съд е било непълно, защото не е потърсено експертно лекарско мнение относно процеса на кръвопреливане. Окръжният съд също подчертава, че дори в случаите, когато съдебното решение (относно кръвопреливане) пристигне твърде късно, в решаващия момент би било от компетентността на лекаря, лекуващ пациента, да прецени в дадения случай и да вземе решение с оглед на първо място предприемането на животоспасяващи действия и едва на второ място вземайки под внимание отказа от кръвопреливане, който е особеност на "Свидетелите на Йехова". Съдът отбелязва също, че двете деца от дълго време се развиват хармонично под грижите на майката, че съществува по-близка връзка с нея, отколкото с бащата и че независимо от религиозните и философски убеждения на майката, никое от децата не е било оцетено в своето физическо или психическо развитие.]

Г. Производство пред Върховния съд

14. Г-н С. обжалва пред Върховния съд по съображения за законосъобразност.

15. С решение от 3 септември 1986 г. Върховният съд отменя решението на Инсбрукския окръжен съд и присъжда родителските права на г-н С., вместо на жалбоподателката.

[Върховният съд отбелязва, че децата не принадлежат към общността на "Свидетелите на Йехова", а е установено, че майката ги възпитава в принципите на тази общност. По-нататък Върховният съд дава следните мотиви:]

"По-долните инстанции при това положение е трябвало да проверят дали отглеждането на децата по този начин противоречи на разпоредбите на Федералния закон за религиозното възпитание на децата от 1921 г. Чл. 1 от Закона от 1921 г. гласи, че религиозното възпитание на едно дете ще се определя от свободно постигнато споразумение между родителите, доколкото отговорността за неговото отглеждане е

поверена на тях. Това споразумение може да бъде променено по всяко време и се прекратява със смъртта на един от съпрузите. Чл. 2, ал. 1 гласи, че ако такова споразумение не съществува или престане да съществува, разпоредбите на Гражданския кодекс относно грижите и възпитанието на децата ще се прилагат и относно религиозното им възпитание. В същото време чл. 2, ал. 2 от Закона от 1921 г. гласи, че по време на брака никой от родителите не може да вземе решение без съгласието на другия за възпитаването на детето във вяра, различна от тази на двамата родители по време на сключването на брака, или от тази, в която детето е било възпитавано до този момент.

Тъй като в дадения случай никое от децата не принадлежи към вярата на “Свидетелите на Йехова”, тяхното възпитание, разгледано в светлината на принципите на този раздел [...], противоречи на чл. 2, ал. 2 от Закона от 1921 г. Неприлагането на тази разпоредба от Окръжния съд очевидно съставлява нарушение на закона.”

[Върховният съд отбелязва, че искането на съдебно решение, което да замести съгласието на майката, в случай че децата се нуждаят от кръвопреливане, в спешни случаи може да се окаже опасно за живота забавяне. Нещо повече, лекарска намеса, без да се иска съгласие от лицето, на чиито грижи са поверени децата, се счита за противоречаща на закона. Като отчита факта, че за по-малки деца е препоръчително да останат под грижите на майката, Върховният съд допълва, че това е приложимо само когато всички останали фактори са еднакви и че всъщност не съществува привилегия в полза на майката при възлагането на родителски права. Вземайки под внимание, че между бащата и децата съществуват добри отношения и че той е в състояние да поеме възпитанието на децата, подпомаган от баба им (която ще се грижи и следи за тяхното възпитание в отсъствието на бащата, докато той е на работа), Върховният съд заключава, че прехвърлянето на родителските права в полза на бащата е в интерес на децата.]

II. “Свидетелите на Йехова”

16-17. *[С членове по целия свят около четири милиона души, без да се броят поддръжниците, които не са приети формално, “Свидетелите на Йехова” съставлява едно обособено религиозно движение. Основно значение за учението на “Свидетелите на Йехова” има вярването, че Светото писание в оригинала си на еврейски и гръцки е словото Господне на Бога Йехова и то следователно трябва да се приема като буквално вярно. Отказът от кръвопреливане се основава на няколко позовавания, най-вече Псалми 15: 28-29.]*

III. Приложимото вътрешно право

A. Гражданският кодекс

18-20. *[Чл. 177 от австрийския Граждански кодекс гласи, че “когато бракът между родителите на родено в брака непълнолетно дете бъде разтрогнат, прекратен или унищожен [...], те могат да депозират в съда споразумение, с което се определя кой от тях ще поеме родителските права над детето. Съдът утвърждава споразумението, след като провери дали са защитени интересите на детето”. По-нататък, “ако такова споразумение не бъде постигнато в разумен период от време, или ако постигнатото споразумение е против интересите на детето, съдът ще определи на кого от родителите да бъдат предоставени родителските права; в случаите, когато родителите са разделени, и то не просто временно, такова решение се взема само по молба, подадена от един от родителите”.*

От съда може да бъде поискано, по време на брака или след разтрогването му, да даде одобрение или съгласие вместо родителите (или родителя), ако със своето поведение те застрашават интересите на детето. Съдът може също така да

постанови необходимите мерки за защита интересите на детето по молба на един от родителите, когато те не са могли да постигнат съгласие относно въпрос от особена важност за детето. В частност, съдът може да постанови лишаване от родителски права над детето, или ограничаването им, включително правото на съгласие и одобрение, когато те се изискват от закона. В отделни случаи съдът трябва да замести със своето одобрение или съгласие необходимото одобрение или съгласие, което се иска от родителите в предвидените от закона случаи, когато няма основателна причина то да бъде отказано (чл. 176).

При взимането на решения по чл. 176 и 177 съдилищата се съобразяват с критериите, определени в чл. 178а, а именно: личността и нуждите, дарбите, способностите, нагласите и възможностите за развитие, както и материалното състояние на родителите.]

Б. Правна уредба на религиозния живот

21. [Чл. 14, ал. 1 от Основния закон гарантира на всеки пълна свобода на вярата и на съвестта. Чл. 14, ал. 2 гласи, че упражняването на граждански и политически права не се влияе от религиозните убеждения и че религиозните убеждения не могат да пречат на изпълнението на гражданските задължения. Чл. 14, ал. 3 гласи, че никой не може да бъде принуждаван да участва в църковни служби или празнични църковни чествания, освен при упражняването на власт, предоставена от закона на друго лице, под чиято опека той се намира.]

22. В Австрия съществува система за признаване на религиозните общности, която се урежда от Закона за правното признаване на религиозните общности. Само пет такива общности са признати, между които и Римокатолическата църква, но не и "Свидетелите на Йехова". Религиозните групи без правно признание имат правния статут на "сдружения" според общото гражданско право.

23. Религиозното възпитание на децата се регулира от Федералния закон за религиозно възпитание на децата [...].

[Чл. 1 гласи, че религиозното възпитание на детето се определя по свободно споразумение на двамата родители, доколкото отговорността за грижите и възпитанието на детето е възложена на тях. Това споразумение може да бъде променено по всяко време и се прекратява със смъртта на един от съпрузите.]

Чл. 2 гласи:

"(1) Ако такова споразумение не съществува или престане да съществува, разпоредбите на Гражданския кодекс относно грижите и възпитанието на децата се прилагат и относно религиозното им възпитание.

(2) По време на брака никой от родителите не може без съгласието на другия да вземе решение детето да бъде възпитавано във вяра, различна от тази на двамата родители по време на сключването на брака им, или от тази, в която то е било възпитавано до този момент, или че детето трябва да престане да посещава религиозни занимания.

(3) Ако такова съгласие не бъде постигнато, може да бъде подадена молба за съдействие за разрешаването на този спор или за решение от съда по настояничеството. При вземането на такова решение водещи са интересите за възпитанието на детето дори в случаите, които не попадат под чл. 176 от Гражданския кодекс. Преди да се произнесе, съдът изслушва родителите на детето, ако е необходимо и роднини, включително роднини по сватовство, и учители, ако това е възможно без значително забавяне и без прекомерно високи разноски. Самото дете се изслушва, ако е на възраст над десет години."

В. Лекарска намеса

24. [Законът за болниците предвижда в чл. 8, ал. 3, че специализирано лечение, включително хирургическа операция, може да бъде извършена върху пациент само с негово съгласие. Ако пациентът е на възраст под осемнадесет години [...], необходимо е съгласието на неговия законен представител. Съгласие не е необходимо, ако лечението е толкова спешно наложително, че всяко закъснение, свързано с неговото получаване [...], би застрашило живота му или би представлявало сериозна опасност за здравето му. Медицинският управител на здравното заведение или завеждащият съответното отделение лекар трябва да реши доколко е наложително и спешно лечението.]

25. [Според чл. 110 от Наказателния кодекс, провеждането на медицинско лечение без получаване на необходимото съгласие съставлява престъпление, дори ако лечението е проведено според правилата на медицинската наука. Виновното лице се наказва с лишаване от свобода до шест месеца или с глоба до 360 дневни надници. Ако обаче виновното лице не е получило съгласието на пациента, защото е преценило, че едно такова забавяне на лечението би могло да доведе до сериозен риск за живота на пациента, то ще бъде наказано само в случай че предполагаемият риск не е съществувал и че, ако то бе положило достатъчно грижи, ... е можело да предвиди липсата на такъв. И на последно място, виновното лице ще бъде наказано само по молба, подадена от лицето, което е било подложено на лечение без съответното съгласие.]

ПРОИЗВОДСТВО ПРЕД КОМИСИЯТА

26. Г-жа Хофман подава молба до Комисията на 20 февруари 1987 г. Тя се оплаква, че родителските права са ѝ били отнети на основание на религиозните ѝ убеждения. Тя се позовава на правото си на неприкосновеност на семейния живот (чл. 8 от Конвенцията), правото на свобода на религията (чл. 9) и на правото да осигури на децата си образование в съответствие с нейните собствени религиозни убеждения (чл. 2 от Протокол N 1); тя по-нататък твърди, че е дискриминирана поради своята религия (чл. 14).

27. Молбата (N 12875/87) е обявена за допустима през юли 1990 г. В своя протокол от 17 януари 1992 г. (чл. 31) Комисията изразява мнението:

- (а) с осем на шест гласа, че има нарушение на чл. 8 във връзка с чл. 14;
- (б) с дванадесет на два гласа, че не съществува отделен въпрос по чл. 9, взет самостоятелно или във връзка с чл. 14;
- (в) единодушно, че не е налице нарушение на чл. 2 от Протокол N 1.

Пълният текст на мнението на Комисията и на отделните мнения са възпроизведени в приложение към това решение.

ПРИЛОЖИМОТО ПРАВО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 8, ВЗЕТ САМОСТОЯТЕЛНО ИЛИ ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛ. 14

28. Жалбоподателката се оплаква, че Върховният съд на Австрия е присъдил родителските права над децата [...] на бащата, а не на нея, защото тя е член на религиозната общност на "Свидетелите на Йехова"; тя твърди, че има нарушение на правата ѝ по чл. 8 от Конвенцията като самостоятелно основание и във връзка с чл. 14.

Правителството отрича да има каквото и да било нарушение, а Комисията счита, че е налице нарушение на чл. 8 във връзка с чл. 14.

29. Според чл. 8, ал. 1 от Конвенцията,

“Всеки има право на неприкосновеност на личния си и семеен живот, на жилището и на тайната на кореспонденцията.”

Съдът в самото начало отбелязва, че децата са живели с жалбоподателката две години, след като тя е напуснала мъжа си заедно с тях, преди решението на Върховния съд от 3 септември 1986 г. да я принуди да ги предаде на бащата. По този начин решението на Върховния съд съставлява намеса в правото на жалбоподателката на неприкосновен семеен живот и следователно делото попада в приложното поле на чл. 8. Фактът, на който се основава правителството в подкрепа на обратното становище, а именно, че решението на Върховния съд е взето в контекста на спор между отделни индивиди, в случая не е от значение.

A. Претендирано нарушение на чл. 8 във връзка с чл. 14

30. С оглед естеството на направените възражения Съдът, подобно на Комисията намира за необходимо да разгледа настоящето дело в светлината на чл. 8 във връзка с чл. 14, който гласи следното:

“Упражняването на правата и свободите, изложени в тази Конвенция, следва да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана по-специално на пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически и други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имущество, рождение или друг някакъв признак.”

31. При упражняването на правата и свободите, гарантирани от Конвенцията, чл. 14 предоставя защита срещу различно третиране, без наличието на обективна и основателна причина, на лица в сходно положение (виж и Сънди Таймс срещу Обединеното кралство).

Трябва на първо място да се установи дали жалбоподателката може да твърди, че е била подложена на различно третиране.

32. При присъждането на родителските права - претендирани и от двете страни - в полза на майката, която е предпочетена пред бащата, Инсбрукският районен и окръжен съд са разгледали въпроса дали тя е годна да поеме отговорността за грижите и възпитанието на децата. При разглеждането на този въпрос те са взели под внимание практическите последици от религиозните убеждения на “Свидетелите на Йехова”, включително незачитането на празници като Коледа и Великден, които по традиция се празнуват от по-голямата част от австрийското население, техния отказ от кръвопреливане и по-общо тяхното положение на социално малцинство, което живее по свои собствени различни правила. Районният и Окръжният съд са отчели готовността, заявена от жалбоподателката, да разрешава на децата да честват празници с баща си, който е останал римокатолик, и да разрешава преливане на кръв на децата, ако и когато това се изисква по закон; те също са взели предвид близката връзка, установена между децата (които са били много малки по това време) и ищцата и нейната обща пригодност като възпитател.

Оценявайки интересите на децата, Върховният съд разгледал възможните отражения върху техния социален живот в резултат на това, че те се свързват с определено религиозно малцинство и рисковете от пълния отказ на жалбоподателката от кръвопреливане не само на нея, но и - при липса на съдебно решение - на децата ѝ; това са възможни негативни последствия от членството ѝ в религиозната общност на

“Свидетелите на Йехова”. Съдът съпоставил тези последствия с възможността предаването на децата на грижите на бащата да им се причини психически стрес, което по негово мнение трябвало да се приеме в името на техните интереси.

33. Този съд не отрича, че в зависимост от обстоятелствата по делото, факторите, на които се основава Австрийския върховен съд в подкрепа на своето решение, могат сами по себе си да наклонят везните в полза на единия или другия родител. Така или иначе, Върховният съд внася и нов елемент, а именно Федералния закон за религиозното възпитание на децата (виж параграфи 15 и 23 по-горе). Този фактор явно е решаващ за Върховния съд.

При това положение Европейският съд приема, че е налице различно третиране и че тази разлика е на религиозна основа; това заключение се подкрепя от тона и формулирането на основанията на Върховния съд относно практическите последствия от религиозната принадлежност на жалбоподателката.

Такова различие в третирането е дискриминационно при липсата на “обективна и основателна причина”, а именно, ако то не е оправдано от една “законна цел” и ако няма “разумно съответствие между използваните средства и преследваната цел” (виж и Дарби срещу Швеция).

34. Целта, преследвана от решението на Върховния съд, е била законна, а именно защитата на здравето и правата на децата; и сега следва да се прецени дали е спазено второто условие.

35. В дадения случай може да се направи препратка към чл. 5 от Протокол N 7, който влиза в сила за Австрия на 1 ноември 1988 г.; въпреки че няма позоваване на него в настоящето производство, той предвижда пълното равенство на съпрузите, *inter alia*, по отношение на родителските права и ясно посочва, че в такива случаи интересите на децата са от първостепенно значение.

36. Доколкото Австрийският върховен съд не е основал решението си единствено на Федералния закон за религиозното възпитание на децата, той е оценил фактите различно от по-долните инстанции, чиито решения се подкрепят допълнително от експертно мнение на психолог. Въпреки всякакви възможни аргументи в полза на обратното, разграничение, основаващо се единствено на разлика в религията, не е приемливо.

При това положение Съдът не може да установи наличието на разумно съответствие между използваните средства и преследваната цел; следователно налице е нарушение на чл. 8 във връзка с чл. 14.

Б. Претендирано нарушение самостоятелно на чл. 8

37. С оглед на направеното в параграф 36 по-горе заключение, Съдът не счита за необходимо да се произнася по претендираното нарушение самостоятелно на чл. 8; аргументите в подкрепа на това са същите като тези, разгледани вече по отношение на чл. 8 във връзка с чл. 14.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 9

38. Съдът счита, както и Комисията, че не възниква отделен въпрос по чл. 9 самостоятелно или във връзка с чл. 14, тъй като фактическите обстоятелства, посочени като основание за това оплакване, са същите като тези, които са в основата на оплакването по чл. 8 във връзка с чл. 14, по което вече бе установено наличието на нарушение.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 2 ОТ ПРОТОКОЛ N 1

39. Оплакването на жалбоподателката по чл. 2 от Протокол N 1 не е поддържано пред Съда, който не намира причина да го разглежда по своя инициатива.

IV. ПО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛ. 50

40. Съгласно чл. 50,

“Ако Съдът установи, че решенията или мерките, взети от съдебни и други органи на високодоговарящата се страна, изцяло или частично противоречат на задълженията ѝ по тази Конвенция, а така също, ако вътрешното право на тази страна допуска само частично обезщетение за последиците от тези решения или мерки, Съдът, ако това е необходимо, може да постанови предоставянето на справедливо удовлетворение на потърпевшата страна.”

Жалбоподателката не претендира за нематериални щети, но е предявила искане за 75 000 австрийски шилинга за разноски и такси, действително направени в процедурата пред органите по Конвенцията, за които не е отпусната правна помощ.

Комисията не е изразила становище по това искане. Правителството го намира за приемливо; Съдът се съгласява.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ:

1. Постановява с пет на четири гласа, че е налице нарушение на чл. 8 във връзка с чл. 14;
2. Постановява единодушно, че не е необходимо да се произнася по претендираното нарушение на чл. 8 самостоятелно;
3. Постановява единодушно, че не възниква отделен въпрос по чл. 9, самостоятелно или във връзка с чл. 14;
4. Постановява единодушно, че не е необходимо да се произнася по претендираното нарушение на чл. 2 от Протокол N 1;
5. Постановява с осем на един глас, че държавата ответник следва да заплати на жалбоподателката в срок до три месеца, 75 000 австрийски шилинга за платените такси и направените разноски.

Изготвено на английски и френски и произнесено в публично заседание в Двореца на правата на човека, Страсбург, на 23 юни 1993 г. [...]

В съответствие с чл. 51, т. 1 от Конвенцията и член 53, т. 2 от Правилника на Съда, следните особени мнения са приложени към това решение:

- особено мнение на г-н Мачер;
- особено мнение на г-н Уолш, в което се изразява частично несъгласие;
- особено мнение на г-н Валтикос;
- особено мнение на г-н Мифсуд Боничи.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯТА МАЧЕР

Не мога да споделя изложеното в мотивите и заключението на мнозинството по отношение на претендираното нарушение на чл. 8 във връзка с чл. 14.

1. На първо място трябва да се установи дали наистина е имало намеса на държавната власт в семейния живот на жалбоподателката по смисъла на чл. 8. [...] В случая съществува частноправен спор между две лица [...]. Фактът, че децата са били върнати в дома на бащата в изпълнение на решението на Върховния съд, сам по себе си не представлява намеса в правата на майката по смисъла на чл. 8.

2. Дори ако допуснем, че има намеса, трябва да се отбележи следното. Единственият критерий, който съдилищата трябва да имат предвид, когато постановяват решения по едно такова дело, са интересите на децата. Върховният съд е определил интересите на децата различно от по-долните инстанции. Страсбургският съд няма за задача да замени със своя оценката на компетентните държавните органи, които разполагат с широка свобода на преценка в това отношение. Но задължение на Съда е да разгледа дали взетото от тези органи решение е в рамките на свободата на преценка, която Конвенцията им предоставя, и дали то не нарушава правата, гарантирани в нея.

В случая то не ги нарушава. Върховният съд придава по-голямо значение на неблагоприятните въздействия върху интересите на децата, които могат да настъпят в резултат от принадлежността на майката към религиозната общност на "Свидетелите на Йехова". При това съдът не се е отнесъл дискриминационно към религията на майката като такава, а просто е взел под внимание определени последици, до които принадлежността към тази религия може да доведе по отношение на интересите на децата, а това ми се струва напълно законосъобразно.

3. Въпреки че аз не откривам в дадения случай каквото и да е нарушение на чл. 8 във връзка с чл. 14, трябва да изразя неодобрението си спрямо формулировката на някои от мотивите, изложени в решението на Върховния съд. Но както многократно е отбелязал Съдът, неподходящото и неточно формулиране на едно съдебно решение само по себе си не съставлява нарушение на Конвенцията.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯТА УОЛШ

1. Аз не съм съгласен, че в дадения случай решението на Върховния съд, което отхвърля решението на по-нисшестоящия съд, изземвайки от жалбоподателя родителските права върху децата, нарушава чл. 8 и чл. 14 във връзка или поотделно. Това решение се основава на страха, че благосъстоянието на децата е изложено на опасност поради възгледите на жалбоподателката да не разрешава кръвопреливане, в случай, когато такова е необходимо по лекарска преценка, на което и да е от децата, освен ако не й бъде наредено да стори това чрез съответно съдебно решение.

2. Подобно поведение на майката е продиктувано от принципите на религиозната общност или секта, към която тя се е присъединила след раждането на децата. Тя е станала член на "Свидетелите на Йехова", след като се отказала от католическата вяра, и е приела, че да позволи кръвопреливане на децата си, които са под нейните грижи, би било морално нередно. Децата й са останали причислени към католическата църква, както и съпругът й. Децата й не са изразили възражение срещу евентуално кръвопреливане. Всъщност жалбоподателката налага своите религиозни убеждения върху живота и здравето на своите деца и в разрез с правата на бащата и с разпоредбите на Закона за религиозното възпитание на децата от 1921 г.

3. В жалбата си до Върховния съд бащата изрично посочва недопускането на евентуално кръвопреливане като основание за искането си за отмяна решението на нисшестоящия съд. Това е обективно основание, което съдът може да приеме или не, във всеки отделен случай, като достатъчно за прехвърлянето на родителски права. Това не е въпрос, по отношение на който този Съд може да изझे правото на преценка на националния съд. Спорът пред Върховния съд е въпрос относно риска за здравето на децата. В преценката си относно сериозността на този риск Върховният съд

признава, че причината за този риск несъмнено са новите религиозни възгледи на майката.

Причините или мотивите за възникването на този риск са въпрос едва от второстепенно значение по отношение на обективните последици от съществуването на риска. Ако отношението на жалбоподателката нямаше религиозна основа, въпросът пред националния съд би останал принципно същият. Фактът, че рискът се поражда на основата на религиозен принцип, който не се споделя от тези, върху които се възнамерява да бъде налаган, не създава положение, при което отстраняването на този риск трябва непременно или изобщо да бъде разглеждано като дискриминация на основата на религиозна принадлежност. Задължението на националния съд е било да прецени и отсъди последиците отделно от причината.

4. Жалбата пред Върховния съд е била разгледана преди влизането в сила на развода между родителите. След това възниква различно правно положение, което може да наложи допълнително разглеждане решението на националните съдилища вследствие последиците на развода във връзка със Закона за религиозното възпитание на децата от 1921 г. Това не е въпрос, който следва да се разглежда от този Съд.

5. Съгласен съм с решението на Съда относно чл. 8 като самостоятелно основание, чл. 9 и чл. 2 от Протокол N1.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯТА ВАЛТИКОС

Не мога да се съглася с мнението на мнозинството от съдиите, че в дадения случай има нарушение на чл. 8 и чл. 14 от Конвенцията, а именно: че решението на Върховния съд, с което той отказва на г-жа Хофман родителски права над децата, съставлява дискриминация, основана на религия.

Според мен всъщност е ясно, че въпросното решение на Върховния съд не се основава единствено на факта, че г-жа Хофман е член на "Свидетелите на Йехова", а основно на последиците от този факт за бъдещето на децата. Несъмнено проблемът не би възникнал, ако ставаше реч за друга религия, която няма специфичните характеристики на "Свидетелите на Йехова". При това положение отказът от кръвопреливане би могъл, каквото и да се твърди, да застраши здравето и дори живота на децата. Особеностите на принципите на тази религия биха довели до изолирането на децата от нормалния социален живот и биха ги оцетили и ограничили възможностите за тяхното бъдещо развитие. Децата явно не са приели вярата на "Свидетелите на Йехова", но майката ги е водила със себе си на неделните сбирки. След като тя е продължавала своите седмични посещения за разпространение на вярата (безспорно без да бъде придружавана от децата си), можело е да се очаква, че децата ѝ също ще са обект на старанието ѝ да ги обърне в своята вяра, като естествено желание да им осигури това, което тя счита за тяхно спасение.

Следователно трябваше да бъде постановено, че решението на Върховния съд е резултат не на "разграничение, направено единствено на основата на разлика в религиите", както заявява по-голямата част от Съда, а на законна загриженост да бъде защитено бъдещето на децата на Хофман.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИЯТА МИФСУД БОНИЧИ

Не мога да се съглася с петимата членове на Съда, които образуват мнозинството. Основанията ми за това са следните:

1. Чл. 8 от Конвенцията забранява намеса на държавните власти в правото на личен и семеен живот, на жилището и кореспонденцията.

2. Според мен трябва да се направи ясно разграничение между намеса и интервенция. Намесата предполага такова действие, при което някой налага нещо, без да има такова право. Интервенцията, от друга страна, е такова действие, при което някой встъпва в дадена ситуация, за да предотврати или избегне вреда, която иначе би настъпила.

3-4. [Обикновено, когато един брак се разпадне, едната или двете страни искат от съда да интервенира. Всеки такъв съд е бил длъжен по закон да вземе участие и аз не мога да разбера как някой може да счита тези решения като намеса на държавните власти в личния или семеен живот на жалбоподателката. По-скоро това са били все необходими интервенции, подобни на които възникват стотици пъти в ежедневието на съдебен живот на всички страни - членки на Съвета на Европа.]

5-9. Жалбата пред Върховния съд се основава на противоречие със закона и най-вече на пропускане на по-нисшестоящите съдилища да вземат предвид Закона от 1921 г. Това не би могло дори да се обсъжда и аз не мога да разбера как Върховният съд, на свой ред, би могъл също да пренебрегне този закон. [...] Адвокатът на жалбоподателката в устните прения заяви, че "решението на Върховния съд противоречи на австрийското право". Не смятам, че съм компетентен да разглеждам и решавам жалби на Върховния съд на Австрия относно разпоредбите на австрийското право и дали решенията на австрийските съдилища противоречат на австрийското право. [...] Смятам всички изявления относно доброто или лошото в религията на жалбоподателката за ирелевантни по въпроса. Единственият релевантен въпрос по делото е дали жалбоподателката има право да променя първоначалното споразумение за религиозното възпитание, което тя е постигнала със своя съпруг, независимо от религията, която се посочва в него. И този въпрос, така както е решен от австрийското право, не нарушава Конвенцията.

10. По тези причини аз не мога да се съглася, че решението на Върховния съд на Австрия или Австрийският федерален закон за религиозното възпитание нарушават Конвенцията. Тъй като считам жалбата за напълно необоснована, не мога да присъдя нищо по чл. 50.